

Kvægholdets betydning for landbrugets økonomi.

Af forstander *Johs. Ridder*.

Nedenstående artikel er en gengivelse af et foredrag, som forstander *Ridder* holdt ved det af Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde arrangerede kursus for fodermestre på Sydsjællands Landbrugsskole 13.—19. september 1953.

Det er ikke vanskeligt at belyse kvægholdets andel i landbrugets produktion og omsætning med klare talstørrelser, men det er unægtelig sværere at give eksakte tal for kvægholdets økonomi, fordi det er så intimt forbundet med hele bedriften, at det meget vanskeligt kan udskilles som en isoleret driftsgren. Vi vil derfor begynde med at betragte kvægholdets betydning som et produktionsmæssigt led af den samlede bedrift og så forsøge efterhånden at trænge dybere ind i sammenhængen for at få et billede af kvægholdets økonomi og de forhold, der er afgørende for dets betydning for den samlede bedrifts økonomi.

Det rent umiddelbart stærkeste indtryk af kvægholdets betydning, ikke blot for landbruget, men for samfundet som helhed, får man ved at betragte eksportværdierne. I store træk har landbrugets samlede eksportværdi de senere år beløbet sig til omkring 4 milliarder. Heraf hidrører rundt regnet halvdelen fra kvægbrugsprodukter, når konserves og andre videre forædlede produkter medregnes. Svineholdet afgiver ca. en fjerdedel af eksporten, og den sidste fjerdedel har fordelt sig nogenlunde lige på fjerkræprodukter og planteprodukter.

Noget lignende bliver billedet, når man betragter produktionen i belysning af det i landbrugsregnskaberne beregnede

bruttoudbytte, der dækker alt, hvad der kan afsættes ud af bedriften, uden at beholdningerne ændres. Fra kvægholdet hidrører ca. 45 pct., hvoraf de 35 for mælk og de 10 for kreatursalg, fra svineholdet 27 pct. og fra fjerkræholdet 8 pct., medens planteprodukter bidrager med 18 pct., og resten er goder af anden art såsom husleje til familie og medhjælpere.

De anførte tal er gennemsnitstal for samtlige brugsstørrelser og landsdele, og der forekommer naturligvis ret store afvigelser. På De sydlige Øer, hvor salg af sukkerroer og korn har stor betydning, deltager kvægholdet således kun med ca. en trediedel af det samlede bruttoudbytte mod næsten halvdelen for Midt- og Vestjyllands vedkommende, og lignende forskel fremkommer, når de store gårde sammenlignes med husmandsbrugene. — For så godt som alle brug er kvægholdet altså faktisk det centrale led i produktionen, når lige bortses fra de ca. 21 000 kvægløse landbrug, vi havde for et par år siden; men allerede nu drejer det sig formentlig om et mindre antal af denne driftstype.

Hvor stærkt kvægholdet på den anden side lægger beslag på produktionsmidler fremgår deraf, at ca. 60 pct. af den samlede avl, varierende fra 70 pct. i husmandsbrugene til 50 pct. for de store gårde, er grovfoder, hvoraf de 85 pct. anvendes til kvægholdet. I denne forbindelse er frø, industriplanter medregnet med samme udbyttestørrelse pr. ha som korn. I kraft heraf er det forståeligt, at en væsentlig del af arbejdsforbruget falder på kvægholdet. For middelstore bønderbrug må der således regnes med, at ca. en trediedel af den samlede arbejdsindsats medgår til kvægets pasning og en fjerdedel af det totale arbejdsforbrug til frembringelse af grovfodermidler til kvæget. Det vil sige, at omkring 60 pct. af alt arbejde på en almindelig bondegård beslaglægges af kvægholdet. For de mindre brugs vedkommende drejer det sig om en større, for de store gårde om en mindre andel.

Endelig skal tilføjes, at vi ganske vist de allersidste år har været tilbøjelige til at tage sædskiftespørgsmålet mindre højtideligt, end det tidligere var tilfældet, og det skal erkendes, at med den fremadskridende mekanisering kan der gennemføres

en forbedret jordbehandling, den kemiske bekæmpelse af ukrudt og plantesygdomme betyder overordentlig meget, og da der nu er de ønskelige mængder kunstgødning til rådighed, står man langt friere ved valg af sædskifte end hidtil. Kvægløst landbrug er imidlertid ikke alene et spørgsmål om prisforholdet mellem planteprodukter og husdyrprodukter, men i lige så høj grad et spørgsmål om muligheden for at dyrke specielle afgrøder som mellemfrugt mellem kornafgrøderne. Har man en gang haft lejlighed til at se, hvor ødelagte markerne kan være i en bedrift med kvægløst landbrug, glemmer man det ikke foreløbig. Der er næppe muligheder for at finde afgrøder som mellemfrugt, det være sig sukkerroer, frø eller industriplanter, der kan dyrkes i så stort omfang, at et meget stort antal ejendomme kan gå over til kvægløst landbrug. I sædskiftemæssig henseende er kvægholdet med tilhørende grovfoderproduktion derfor simpelthen en nødvendighed for dansk landbrug taget som helhed, såfremt intensiteten i vort markbrug skal opretholdes.

Det er naturligvis ikke tilfældigt, at kvægholdet er blevet det centrale led i dansk landbrug. Vor jordbund og klimaet begunstiger dyrkningen af kulhydratrige afgrøder, først og fremmest rodfrugter. For jævnt gode jorder kan man vel regne med et udbytteforhold således, at når der høstes 4000 f. e. pr. ha i kornmarkerne, kan der af gode sædskiftegræsmarker nås samme antal foderenheder, men i jævnt gode roemarkers 9000 f. e. Lad mig føje til, at man af lucernemarkers vel næppe tør regne med mere end gennemsnitlig 6000 f. e. det ene år med det andet. Hertil kommer, at der sikkert foreløbig må regnes med, at det er lettere at hæve udbyttet yderligere i roe- og græsmarker end for kornets vedkommende.

Det skal også understreges, at ejendomsfordelingen her i landet med de mange mindre og mellemstore brug er gunstig for en stor husdyrproduktion, og det kan vel også tilføjes, at de danske landmænds indstilling og forståelse har været den egentlige baggrund for det høje stadi, dansk husdyrbrug indtager. Bag det hele ligger naturligvis, at afsætningsforhold og priser gennem en lang årrække har stillet sig således, at hus-

dyrproduktionen er blevet det bærende led, ikke blot produktionsmæssigt men også økonomisk.

Der kan næppe rejses tvivl om, at det først og fremmest er gennem den store husdyrproduktion, dansk landbrug er nået frem til den intensive driftsform og den store planteproduktion pr. arealenhed, selv om kunstgødningsforbruget hidtil har været og fortsat er mindre end i mange andre lande.

*

Hvorfor er der da de senere år rejst stærk tvivl om kvægholdet som det fortsat bærende led inden for dansk landbrug? — Det skyldes naturligvis først og fremmest de herskende prisforhold; men også den tekniske udvikling, nærmere betegnet mekaniseringen, har bevirket, at der reageres forskelligt under iøvrigt samme prisforhold, og da ganske særligt, når man betragter de forskellige brugsstørrelser.

Hvad prisforholdene angår, skal anføres nedenstående oversigt over udviklingen i årene efter krigen.

Prisindekstal når 1935/36—39/40 = 100.

	Smør	Flæsk	Husdyr- prod. ialt	Plante- prod. ialt	Olie- kager	Kunst- gødning
1945/46—46/47	189	160	188	230	267	182
1947/48—48/49	268	226	252	233	329	190
1949/50—50/51	248	232	252	315	315	202
1951/52	253	259	275	332	402	249
1952/53	282	251	279	315	378	244

Bortset fra de to år 1947/48 og 1948/49 har planteprodukterne altså ligget på et væsentligt højere prisniveau end husdyrprodukterne, hvilket fortrinsvis må tilskrives de høje kornpriser. Føjes hertil, at olie-kagerne har været meget dyre, men kunstgødningen billig, og at arbejdsomkostningerne er næsten femdoblede, medens inventarudgifterne kun er to og en halv gang så høje som i årene før krigen, kan det nok have fristet til at overveje en reduktion af kvægholdet og udvidelse af dyrkningen af planteprodukter til salg. Det må heller ikke glemmes, at grovfoderproduktion og kvægholdet er meget arbejdskrævende, og at dette arbejde nu engang vanskeligere lader sig mekanisere end markarbejdet.

Ser vi på de rent øjeblikkelige forhold (september 1953) foreligger den endelige prisstatistik endnu ikke; men jeg vil skønne, at indekstallene som følge af de højere mælkepriser og lavere kornpriser har ændret sig så meget, at de nu ligger omkring 300 for husdyrprodukter og 290 for planteprodukter, og da oliebageprisen er faldet til 325, har prisforholdene ændret sig så meget, at de dyriske produkter nu står lige så godt i forhold til planteprodukter som i årene før krigen.

Inden en omtale af, hvorledes man har reageret på forskellig måde over for de svingende priser, skal anføres, hvorledes landets samlede kobestand i 1951 fordelte sig efter besætningsstørrelse.

Kobestændens fordeling efter besætningsstørrelse 1951.

Antal køer pr. besætning	0	1-9	10-19	20-39	40 og derover
Antal ejendomme .	20 982	125 668	47 444	10 341	1 400
Antal køer ialt . . .	0	634 985	608 644	244 523	94 752
Antal køer i pct. . .	0	40	38	16	6

Af den samlede kobestand på 1,583 mill. findes altså det overvejende antal, nemlig 78 pct., i besætninger på under 20 køer og kun 6 pct. i besætninger med over 40 køer. Går man nu ud fra, at brugeren selv passer besætningerne med under 10 køer, deltager i større eller mindre grad i dette arbejde ved besætninger på mellem 10 og 20 køer, og at en lejet mand varetager arbejdet, når der er mellem 20 og 40 køer, medens besætningens størrelse tilpasses efter en given arbejdsstyrke i de større besætninger, kunne man allerede herudfra vente forskellige reaktioner ved givne prisforhold. I de små brug afpasses besætningens størrelse således efter, hvor meget familien selv kan overkomme, og besætningerne vil blive oprettholdt, ja endog ofte forøget, selv om prisrelationerne i og for sig kunne tale for en reduktion; man får det bedste økonomiske resultat af den samlede bedrift ved en effektiv udnyttelse af familiens arbejdskraft. For de lidt større besætningers vedkommende kan disponeres på to måder, enten ved at øge bestanden for at få en fast medhjælper så effektivt udnyttet som muligt, eller ved at formindske bestanden, så brugeren selv kan

klare pasningen. Uden at have bestemte tal er det da også mit indtryk, at der findes forholdsvis mange kvægløse landbrug i denne brugsstørrelse.

Ser man på et af de seneste år med den kraftigste reduktion af kobestanden, nemlig 1951—52, hvor prisrelationerne for mælk og foderstoffer var meget ugunstige, viser Driftsbureauets undersøgelser da også, at kobestanden som gennemsnit kun formindskedes med godt 1 pct. i husmandsbrugene, men med 5 pct. i de mindre bønderbrug; i brugene mellem 20 og 50 ha reduceredes koantallet med 2—3 pct., men med over 5 pct. for de store gårdes vedkommende. Dette viser, forekommer det mig, at der tages hensyn til andre forhold end priserne og da ganske særlig til arbejdskraften. Der kan ganske vist ikke ses bort fra, at mund- og klovesygeepizootien i 1951—52 indvirkede på reduktionen; men efter statistiken var en jævnt stigende procentdel af besætningerne ved tiltagende brugsstørrelse angrebet af sygdommen.

Det er altså ikke nok alene at se på produktpriser og prisrelationer mellem mælk og kraftfoder ved overvejelserne angående kvægholdets størrelse. Beregningerne må føres videre ud til at betragte kvægholdet som et led i den samlede bedrift, d. v. s. hvorledes de samlede omkostninger påvirkes ved en kvægbestand af forskellig størrelse.

Til illustration heraf skal anføres en ganske grov kalkulation, hvor der gås ud fra, at der høstes 4000 kg kærne, 9000 f. e. roer og top og 4000 f. e. græs og høg pr. ha. Vi regner endvidere med, at grovfoderarealet er sammensat af 1 ha roer og 2 ha græs, og at køerne yder 1 kg mælk pr. f. e. grovfoder. Bruttoindtægten pr. ha korn og pr. ha grovfoder stiller sig da på følgende måde, idet vi for 1951—52 forudsætter en pris på 37 øre pr. kg mælk og 66 øre pr. kg korn og nu for september 1953 40 øre pr. kg for både mælk og korn.

Bruttoindtægt, kr. pr. ha.

	Korn	Grovfoder
1951/52	2640	2100
September 1953	1600	2280

Det vil imidlertid være forkert at disponere alene efter sådanne tal. For det første er billedet af grovfoderbetalingen tegnet for gunstigt, fordi der kun er regnet med malkekøerne, og de vil som regel kunne yde en kendelig højere betaling for grovfoderet end ungkreaturerne; til gengæld vil en reduktion eller udvidelse af kvægbestanden i almindelighed fortrinsvis berøre malkekøerne. For det andet er de indirekte fordele ved kvæghold og grovfoderproduktion, såsom udligning af arbejdsforbruget og disse afgrøders gunstige indflydelse på sædskiftet, ikke medregnet — dette skal jeg senere vende tilbage til. Men dertil er det af afgørende betydning, hvilke virkelige omkostninger der tilfalder de enkelte produktionsgrene. Arbejdsomkostningernes betydning er allerede nævnt som et af de afgørende momenter, ligesom kraftfoderprisernes højde naturligt har stor indflydelse på økonomien. De faste omkostninger kan man, når der ikke foretages indgribende ændringer, se bort fra.

Det ligger i sagens natur, at overvejelserne vil forme sig forskelligt for de forskellige ejendomsstørrelser. De større brug kan i langt højere grad ændre arbejdskraftens størrelse end de mindre brug, ligesom de har større muligheder for at anvende maskiner i markbruget og herved billiggøre produktionen. Set over en længere årrække stiller det sig da også efter Driftsbureauets undersøgelser således, at de større og store gårde som helhed har reduceret kobestanden stærkere end de mindre brug. I 1952 var koantallet således for husmandsbrugene af omtrent samme størrelse som i 1939, medens det for bønderbrugenes vedkommende var omkring 5 pct. lavere, og for gårdene med over 100 ha er koantallet i samme tidsrum formindsket med 14 pct.

*

En nøjagtig beregning af økonomien for kvægholdet som isoleret driftsgren er det meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at foretage, fordi kvægholdet er så intimt forbundet med den øvrige bedrift, især hvad arbejdskraften og arealets udnyttelse angår. Der føres og opgøres alligevel hvert år et ikke ringe antal driftsregnskaber med beregninger over kvæg-

holdets økonomi, og mange landmænd anser dem som et nyttigt led i driftsledelsen. Jeg anser dette for helt rigtigt og vil gerne anbefale mange flere at gennemføre en sådan regnskabsføring. Sagen er nemlig den, at driftslederen herved kommer til at følge og overveje mange enkeltheder, navnlig hvad mængdeomsætningen angår, der har meget stor indflydelse på det økonomiske resultat. Desuden er han i stand til at sammenligne det opnåede resultat med tidligere år og får gennem regnskabsforeningerne lejlighed til at drage sammenligninger med andre brug af tilsvarende størrelse og beliggenhed og herigennem finde fordele og mangler for sin egen besætnings vedkommende. Endvidere har driftslederen i dette materiale et fortrinligt grundlag for kalkulationer med henblik på fremtiden.

Her skal ikke fremdrages mange tal fra disse undersøgelser; de kan findes i de lokale regnskabsberetninger samt i de årlige beretninger fra Driftsbureauet. Til belysning af sammenhængen mellem regnskabsresultaterne og landmændenes reaktion overfor prissvingninger skal dog anføres følgende oversigt, der er udregnet på grundlag af Driftsbureauets undersøgelser, og som kan give anledning til adskillige overvejelser. Oversigten gælder kun årene efter krigen.

Økonomi, fodring og dispositioner.

År hvor kobe- standen er:	Køernes netto- betaling for grov- foderet ÷ grov- foderets produk- tionspris, øre pr. f. e.	Prisforhold, kg mælk til betaling af		Kraftfoderforbrug, kg pr. ko	
		1 kg olie- kager	1 kg byg	Olie- kager	Andet kraftfoder
<i>Reduceret:</i>					
1946/47, 47/48 og 51/52	÷3	1,8	1,7	301	318
<i>Holdt uændret:</i>					
1945/46, 50/51 og 52/53	÷1,5-2	1,6	1,6	308	291
<i>Forøget:</i>					
1948/49, 49/50	+3	1,4	1,2	412	323

Opstillingen frister til forskellige betragtninger. Tør man tro, at landmændene disponerer ud fra vel funderede overvejelser eller måske blot rent intuitivt søger at finde frem til

det rigtige, viser tallene, at de regner med balance, hvor de regnskabsmæssige opgørelser viser et underskud på knapt 2 øre pr. f. e., hvilket iøvrigt svarer nogenlunde til et par øres underskud pr. kg mælk. Og tør man drage den fulde konsekvens af tallene, vurderer landmanden altså den indirekte fordel af kvæghold og grovfoderproduktion til dette beløb.

Dernæst viser oversigten, at ændringen i kobestandens størrelse står i nær sammenhæng med prisforholdet mellem mælk og kraftfoder. Det skal understreges, at tallene viser, at en ændret prisrelation kun i meget ringe grad giver sig udtryk i kraftfoderforbrugets størrelse, men derimod i ændringer i bestandens størrelse. Det må dog erindres, at oliebageforbruget faktisk var rationeret på et lavt niveau de første år efter krigen, og det er navnlig anvendelsen af andet kraftfoder, der tænkes på i denne forbindelse. Undersøgelser, jeg har foretaget over en lang årrække før krigen, viste et noget andet billede. Førringedes prisrelationen mellem mælk og kraftfoder, fodredes der svagere, og omvendt når prisrelationerne var gode, medens der skulle finde en kraftig og langvarig ændring sted i mælkeprisen absolut set, inden man gik til større ændringer af bestanden. Den praktiske landmand synes altså nu at have den indstilling, at der skal fodres rationelt, hvad enten prisrelationen er mere eller mindre gunstig, og overfor ændrede prisforhold reageres ved ændringer i bestandens størrelse. Der reageres hurtigere nu i denne henseende, end det tidligere var tilfældet, hvilket ikke er uden betydning af hensyn til afsætningsforholdene.

For ungkreaturerens vedkommende er det vanskeligere at finde en bestemt linie i dispositionerne. Gode kødpriser kan ses at animere til en forøget bestand; men iøvrigt synes der at være en tilbøjelighed til at opretholde bestanden af ungkreaturer, når kobestanden formindskes; man ønsker ad denne vej at sikre sig overfor kommende ændrede konjunkturer for mælkeproduktionen.

*

Den sikreste måde til at bedømme kvægholdets indflydelse på den samlede bedrifts økonomi er efter min mening at sam-

menlige forskellige brug, hvor der lægges større eller mindre vægt på kvægholdet. Driftsbureauet har gennem en længere årrække foretaget sådanne sammenlignende undersøgelser, og til belysning af problemet anføres nedenstående oversigt for bønderbrug mellem 20 og 50 ha fra Øerne og Østjylland, altså fra landets bedre jorder. Den anførte forrentningsprocent er beregnet på grundlag af landbrugskapitalen til bogført værdi og viser for materialet som helhed et fald fra 1950—51 til 1951—52, idet den nye og højere vurdering til ejendomsskyldværdi er indgået i beregningen af landbrugskapitalen det sidstnævnte år.

Forrentningsprocent for bønderbrug fra Øerne og Østjylland.

	Med dyrkning af salgsafgrøder	Uden dyrkning af salgsafgrøder				Kvægløse brug
		Stort kohold	Middel kohold	Lille kohold	Alle brug	
1945/46—48/49 ...	6,2	3,7	4,1	2,6	3,5	—
1949—50	10,1	10,3	9,6	7,4	9,1	10,0
1950—51	12,3	11,6	9,4	7,9	9,7	12,1
1951—52	10,1	10,4	7,5	7,4	8,5	13,8

Arealet med salgsafgrøder udgjorde 15—18 pct. af det samlede areal, det være sig sukkerroer, frø eller andre salgsafgrøder; for de fleste af disse brug drejer det sig om en kombination af flere afgrøder. Regnes med en ejendomsstørrelse på 30 ha, var der gennemsnitlig 15 malkekøer pr. ejendom i disse brug. For brugene uden salgsafgrøder aftog koantallet fra ca. 22 ved stort kohold til 15 ved lille kohold for en tilsvarende gård. Jordværdien er lidt højere i de kvægløse brug og brugene med salgsafgrøder end i de øvrige brug; men gennemføres undersøgelsen for de enkelte landsdele, bliver hovedresultatet stort set det samme som for Øerne og Østjylland under et.

I alle de anførte år har priserne, som det fremgår af foranstående oversigt, været væsentligt gunstigere for planteprodukter end for husdyrprodukter. I de første år efter krigen, da husdyrproduktpriserne var særlig lave, og der var mangel på oliekgær, og disse var meget dyre, står brugene, der bortset

fra kornsalg har hele indtægten fra husdyrholdet, afgjort ringest; men i de følgende år med den store grovfoderhøst, bedre priser for husdyrprodukter og rigeligere tilgang på oliekager, står brugene med de store kobesætninger lige så godt som brugene med salgsafgrøder. Det skal tilføjes, at brugene med de store kobesætninger også har det største svinehold, og dette er medvirkende til det forholdsvis gode driftsresultat. I 1951—52 slår de høje kornpriser igennem, og dette år står de kvægløse brug, som det måtte ventes, særdeles godt.

Et forhold, der bør understreges, er, at både for brugene med salgsafgrøder og med store besætninger er grovfoderarealet mindst pr. storkreatur; der avles altså meget pr. arealenhed, og det udnyttes godt. Det modsatte gør sig gældende for brugene med de små besætninger, og dette er hovedårsagen til det gennemgående dårlige resultat, der er opnået i disse brug.

Betragtes driftsresultatet for bønderbrugene fra det øvrige Jylland, synes gårdene med de store kartoffelarealer gennemgående at have klaret sig bedst, men herudover er det år efter år så afgjort gennem et forholdsvis stort og godt husdyrhold, at de bedste driftsresultater er opnået i disse egne.

Hvad de øvrige brugsstørrelser angår, skal anføres, at for de større og store gårde synes fordelene ved et stort areal med korn og andre salgsafgrøder at være større end for de øvrige brugsstørrelser. De store gårde kan som allerede nævnt bedst tilpasse omkostningerne til en given driftsform og kan derfor i højere grad rationalisere og mekanisere dyrkningen af disse afgrøder. Materialet viser dog, at adskillige store gårde med store og gode kvægbesætninger har opnået et særdeles smukt driftsresultat; men i disse brug er der også sat meget ind på at gennemføre produktionen rationelt og økonomisk. Jeg havde nær sagt, at det er ligesom materialet falder i to dele, hvoraf den ene stammer fra brug, hvor man særlig interesserer sig for markbruget, og den anden fra brug, hvor interessen har samlet sig om kvægholdet.

For husmandsbrugenes vedkommende viser det sig år efter

år, at det er gennem en stor husdyrproduktion, der sikrest opnås et tilfredsstillende resultat. Skal arbejdskraften udnyttes effektivt i de almindelige husmandsbrug, er den sikreste vej en stor grovfoderavl pr. ha, omsat gennem et stort og godt husdyrhold, så der opnås en stor nettoproduktion af det givne areal. For de store husmandsbrug kan det knibe med arbejdskraften, såfremt der ikke holdes fast medhjælp. I mange af disse brug går man imidlertid den vej yderligere at øge grovfoderavlen og husdyrproduktionen og så få hjælp fra maskinstation, hvilket synes at have givet gode resultater.

Den ændring i prisforholdene, der har fundet sted det sidste år til fordel for husdyrprodukterne og ikke mindst for kvægholdets vedkommende, har naturligvis begunstiget kvægholdets økonomi i forhold til de øvrige driftsgrene. Men det må ikke glemmes, at kvæghold og grovfoderproduktion er belastet med store omkostninger, og omkostningerne har fortsat været stigende. Den øjeblikkelige stilling må vel derfor nærmest karakteriseres således, at økonomien for kvægets vedkommende ikke er forbedret i væsentlig grad, men den er forringet for de brug, der har lagt vægt på et stort kornsalg. På den anden side er husdyrproduktionen vel ikke rationaliseret så stærkt endnu, som tilfældet har været for markproduktionen, så der her kan være adskilligt at opnå endnu til gunst for kvægholdets økonomi.

*

Et stort kapitel vedrørende kvægholdets økonomi og betydning i den samlede bedrift er den kendsgerning, at regnskaberne år for år viser, at der er meget store forskelligheder i den opnåede økonomi fra ejendom til ejendom. Det fører for vidt at gøre rede for, hvad regnskabsresultaterne kan fortælle om disse problemer. Her skal blot peges på, at en god ydelse pr. ko er af afgørende betydning for at opnå en god økonomi.

For regnskabsåret 1951—52 har man ved Driftsbureauet grupperet malkekoregnskaberne i 5 grupper efter aftagende mælkeydelse pr. ko. For de to ydergrupper fremkommer der herved en forskel i mælkeydelsen fra 4691 til 3015 kg pr. ko. Der er selvfølgelig brugt mest kraftfoder til de højestydende

køer, forskellen er dog kun 344 f. e., og mere af det mest værdifulde grovfoder som høg og ensilage. De højstydende besætninger har også kostet mest at passe, ca. 50 kr. mere pr. ko end for de lavtydende besætninger, og de øvrige omkostninger som stalde, dyrlæge og medicin m. m. har været ca. 30 kr. større; men alligevel har de højtydende besætninger betalt 359 kr. mere for grovfoderet, eller 9,1 øre mere pr. f. e. end de lavest ydende besætninger. Det er givet, at med en sådan forskel i økonomien er kvægholdets betydning for hele bedriften faktisk mere afhængig af besætningens kvalitet end af dens størrelse.

At en hensigtsmæssig sammensætning af grovfoderet også er af betydning for kvægholdets økonomi, behøver næppe uddybes nærmere; men i denne forbindelse må man ikke glemme, at det egentlig ikke så meget drejer sig om betalingen pr. f. e., men om hvad køerne kan betale pr. td. ld., og det er uden tvivl rigtigt, som en landmand engang sagde til mig, at får mine køer for mange td. ld. at råde over, bliver jeg fattig.

Hvorledes fremtiden vil forme sig for kvægholdets produktion og økonomi, tør vel ingen med blot nogenlunde sikkerhed udtale sig om; men eet ved vi, og det er, at uden kvægholdet som et meget betydeligt led inden for landbrugsproduktionen som helhed vil den nuværende struktur af dansk landbrug ikke kunne opretholdes.